

VERLANGEN NAAR EENVOUD

De droom van een groene kerk

- Boele P. Ytsma -

We willen vanmiddag met elkaar nadenken over twee woorden: kerk en duurzaamheid – wat hebben die twee met elkaar te maken? Laat ik beginnen met een paar voorbeelden uit mijn eigen leven.

Het probleem

Eerste voorbeeld. Weet u wat de schijngestalte van de maan is op dit moment? Volgens mijn kerkenwerkagenda zou het vandaag, 7 september 2007 volle maan moeten zijn! Maar dat is het niet - we zitten in het laatste kwartier en aanstaande dinsdag is het nieuwe maan. Kennelijk is de kerk niet erg op de hoogte van volle maan en nieuwe maan, druk als ze zijn met volle kerken en de nieuwe aarde.

Tweede voorbeeld. Ik kom hier naar u toe vanuit Siddeburen om te praten over kerk en duurzaamheid, over onze verantwoordelijkheid voor het milieu, in mijn oude Volvo 850. Ettelijke liters diesel heb ik verstoekt in een auto zonder roetfilter. Ik ben, net als wij allemaal, medeschuldig aan de wereldwijde vervuiling en vergiftiging. Ik draag ook vanavond weer mijn steentje bij aan de opwarming van de aarde. Ik vergroot mijn ‘*global footprint*’. Enkel het feit dat we deel uitmaken van de moderne westerse samenleving maakt ons mede schuldig aan de uitbuiting van de aarde. Ik voel me daar machteloos onder.

Derde voorbeeld. Tijdens de voorbereiding van dit verhaal mailde gisteren een oude bekende mij een filmpje van het internet dat ging over de *Codex Alimentarius*. Ik denk dat de meesten van u denken wat ik toen dacht: over *wat*? Ik kreeg meteen een associatie met boeken als de DaVinci Code en het Bernini Mysterie. Maar wat blijkt: de *Codex Alimentarius* is een pakket richtlijnen die betrekking hebben op de handel in voedsel en voedingstoffen, waaraan bijna 98% van de wereldbevolking aan gehouden is en dat in Nederland is ondergebracht bij het Ministerie van Landbouw.

Het filmpje gaat over de enorme macht die er uitgaat van deze Codex, die op 1 januari 2010 verplichtend zal zijn voor alle bij de WHO (*World Health Organisation*) aangesloten landen. De spreekster schetst griezelige scenario's, en ik denk: waarom weet ik dit niet? Waarom zijn wij in de kerk hier niet mee

bezig? Waarom is er niet iemand die zich verdiept in deze materie en ons kan vertellen wat er gaande is? Waarom geven wij dergelijke waarnemingen uit handen aan New Agers en complot-gelovigen? We zitten ons in de kerk suf te piekeren hoe we van betekenis kunnen zijn voor de wereld van vandaag, maar sluiten onze ogen voor de wereldwijde problemen.

Biografisch

U zult zich misschien afvragen: waarom staat deze man voor ons, als hij zelf ook ziet dat hij deel uitmaakt van het probleem? Laat mij kort vertellen wie ik ben. Ik ben een geboren Fries, zoon van een boerendochter en boerenzoon. Beide boerderijen zijn niet verder gekomen dan pake – geen van de kinderen nam het over. Mijn vader werd architect in Kollum en daar had ik een mooie jeugd. We woonden aan de rand van het dorp in een verbouwde boerderij. Er was een moestuin en een boomgaard en na schooltijd was het weiland mijn domein. Jarenlang was mijn lijfboek *‘Leven van het land’* van John Seymour. Ik droomde van een kleine, eenzame zelfvoorzienende boerderij, waar ik zo weinig mogelijk te maken zou hebben met de maatschappij. Ik verlangde naar een leven waarin alles samenviel – leven in eenvoud

Dan komt de studietijd. Het werd theologie, misschien wel omdat dat over alles gaat. Hoewel aanvankelijk mijn dromen verdwijnen, komen ze terug als ik met Heleen trouw. We krijgen de kans een huisje te huren naast een boer op de Veluwe en daar herontdekken we de vreugde van de moestuin, het feest van een kruidentuin en de gezelligheid van een kippenhok. Het dromen gaat daar verder, zeker nadat ik ook de kloosters ontdek als plaatsen spiritualiteit en gemeenschapsleven. De dromen worden een visioen en het visioen wordt een plan: we willen een gemeenschap stichten, op het platteland, met een kapel voor ochtend- en avondgebed, met een zelfvoorzienende boerderij, met een gastenhuis voor rustzoekers en mensen die op adem willen komen.

In 1994 wordt het plan werkelijkheid. Beth Tikwah gaat het heten – ‘huis van hoop’. Het zal een tijd worden van boeren, bouwen en bidden. Tropenjaren, maar tegelijk misschien wel de mooiste jaren van mijn leven tot dusver. Het lijkt erop dat het kan: leven van het land en spiritueel zijn. Overdag ben ik boer en pastor en gastheer en theoloog, ’s avond sluit ik als liturg de dag in een avondgebed. Leven in eenvoud. Maar eenvoudig is dit leven allerminst. De idealen kosten meer tijd en meer geld dan ik wilde en na 6 jaar heb ik een burnout. Nog eens 4 jaar later besluiten we Beth Tikwah te verkopen.

Dan volgt een tijd van zoeken en tasten. Ik begin met een vriend, Ruurd Walrecht, een nieuwe stichting: De Nieuwe Akker en start met een persoonlijk

project: een website over Zelfvoorzienend Leven. Ik wil mensen informatie en inspiratie geven en desgewenst hun de goede spullen verkopen. Misschien zou ik er een boterham aan kunnen verdienen. Het was bedoeld om een platform te creëren voor mensen die op een of andere manier invulling willen geven aan zelfvoorzienend leven: zelf groente verbouwen, zelf dieren houden, zelf wijn maken, hout stoken, je eigen huis bouwen, je eigen brood bakken... noem maar op. Maar wat blijkt: ik heb er geen tijd voor – niet voor zelfvoorzienend leven en niet voor de website! Druk met de kerk, druk met mijn gezin, druk om mijn inkomen te verwerven... zelfvoorzienend leven is tegenwoordig vooral een tijdrovende en soms zelfs dure hobby.

En nu woon ik sinds januari 2007 in de Pastorie van Siddeburen. Ik werk hard in de gemeente, probeer een goede echtgenoot en vader te zijn en studeer er hard. Naast en achter de Pastorie ligt een prachtige grote tuin, waarvan we een deel meteen weer in gebruik hebben genomen als moestuin. Maar eerlijk is eerlijk: de tuin heeft steeds weer de laagste prioriteit. Jawel, we verbouwen onze groente, maar van zelfvoorzienend leven is geen sprake. Ik heb – zo lijkt ik steeds weer te denken – wel belangrijker dingen te doen!

Zo is mijn leven een voortdurende zoektocht naar de verbinding tussen het moderne leven enerzijds en zelfvoorzienend leven anderzijds, tussen geloven enerzijds en leven op en met en van de aarde anderzijds. En steeds weer lijkt het te wringen. Ik probeer te leven in eenvoud – een leven waarin alles een natuurlijke samenhang kent –, maar steeds weer wordt het een leven in veelvoud! Hoe komt dat toch?

Een geschiedenis van scheiding

Ik geef toe, het is een sprong, maar ik neem u op zoek naar een antwoord mee de geschiedenis in. Ik wil u laten zien, in een paar hoofdlijnen, hoe in de loop van de geschiedenis onze verhouding tot de natuur is veranderd. Als we teruggaan naar het oude heidendom – onverschillig uit welke streek –, dan ontmoeten we daar *natuurreligies*. De natuur, het weer, de zon, maan en sterren zijn *goden*. Het zijn machten die zo groot zijn dat we ze alleen met offers en rituelen naar onze hand kunnen zetten. Zo vereerden ook de volken in het Middenoosten de vruchtbaarheidsgodin Astarte en de goden die zetelen op de bergen.

Temidden van deze verering van natuurgoden klinkt het dat in het oude Israël heel anders: Er is één God en die God is de schepper van alles. Wij kunnen ons niet voorstellen hoe radicaal dat moet zijn geweest: plotseling is de wind geen god, maar schepping, de zon, de maan, de zee zijn geen goden, maar schepselen.

Eeuwen later liet Fransiscus van Assisi (1182-1228) ons voelen wat dat betekent in zijn prachtige zonnelied (dat wij berijmd kennen als Gezang 400):

Wees geloofd, mijn Heer
door al Uw schepselen
vooral door broeder zon,
die de dag brengt en ons beschijnt [...]

Wees geloofd, mijn Heer,
door zuster maan en de sterren,
aan de hemel heeft U ze gezet,
klaar, kostbaar en mooi.

En verder: *broeder* wind, *zuster* water, *broeder* vuur en onze *zuster*, *moeder* aarde... We staan met de schepping op een lijn – medeschepselen onder elkaar. Ook Psalm 121 laat ons dat voelen:

Ik sla mijn ogen naar de bergen
Van waar komt mijn hulp?

De volken zeggen: dáár vandaan, van de goden die op de bergen wonen. Maar de Psalmist zegt confronterend: Nee, mijn hulp is niet van schepselen, maar van de Schepper zelf:

Mijn hulp komt van de Heer
Die Hemel en aarde heeft geschapen

Hoe radicaal dit het oude volk van God al onderscheidde van de heidenvolken rondom, het OT gaat nog een stap verder door aan de mens ook de volmacht te geven te 'heersen' over de schepping. Ja, hij is gelijke onder de schepselen, maar tegelijk een eerste onder zijn gelijken – de mens krijg verantwoordelijkheid. Niet voor niets wordt het eerste mensenpaar gesitueerd in een tuin, een hof. Een tuin onderscheidt zich van de wilde natuur door mensenhanden!

Deze houding tegenover de natuur heeft enorme gevolgen gekend. Waar op andere continenten eeuwenlang de natuur als goddelijk werd ervaren, werd in het christelijke Westen de natuur tot cultuur. Het heeft Europa als de bakermat van de cultuur gemaakt. Mensen ging – met wisselend succes – de natuur naar hun hand zetten en de natuur onderzoeken. En eeuwenlang werd dat gedaan in de diepe overtuiging dat het schepping was, dat er rekenschap afgelegd moest worden tegenover een Schepper. Mensen bleven de hand van God ontwaren in zijn schepping.

In de 18^e eeuw wordt in Europa die band vrij plotseling doorgesneden. In korte tijd wordt de natuur tot object of tot materie. De schop ging er in en het mes

ging er in. Alles wordt ontleed en bestudeerd buiten de natuurlijke context en los van haar band met een Schepper. De natuur werd object voor studie. We kregen een mechanisch wereldbeeld waarin God de klokkenmaker is – belangrijk aan het begin, irrelevant in het vervolg.

De gevolgen waren enorm. Eerst werd vooral de *voortgang* ervaren. Wetenschap en techniek namen een hoge vlucht. Steeds dieper drongen we door in de geheimen van de schepping en steeds meer zetten we haar naar onze hand, gedreven door de hang naar beheersbaarheid en macht. Maar het gevolg was ook dat alles uit elkaar viel. Letterlijk! We denken sindsdien niet meer in gehelen, maar in delen. We hebben steeds meer specialisten nodig die steeds *meer* weten van steeds *minder*. We hebben het niet over een lichaam, maar over lichaamsfuncties en over vervangbare organen. We spreken niet over gewassen, maar over genetisch materiaal en niet langer over voedsel maar over voedingsstoffen.

Geen wonder dat in zo'n samenleving ook het leven zelf uit elkaar valt. Arbeid wordt opgedeeld in losse handelingen – op dat principe is de industrie en massaproductie gebaseerd. Mensen worden in functies opgedeeld: arbeidskracht, lid van dit of dat, consument... En die functies vallen steeds minder vanzelfsprekend samen. We leven in gescheiden domeinen, we leven in stukjes. Wij denken wel eens dat de schilderijen van Picasso niet 'lijken', maar misschien schilderde hij ons wel realistischer dan we onszelf kennen: hij schilderde ons in stukjes die niet passen.

Stand van zaken

Waarom deze lange uitstap? Omdat het ons nu duidelijker wordt waarom we dingen niet meer bij elkaar kunnen krijgen. Er is niets meer dat dingen bij elkaar houdt. Politici proberen verwoed een *bindmiddel* te vinden en zoeken het in slogans en als dat niet lukt in een angst of gemeenschappelijke vijanden. Predikanten proberen hun gemeenteleden op te roepen hun dienst aan God ook op andere levensterreinen handen en voeten te geven... maar ze weten niet hoe. Het lijkt niet meer te *hechten*, ook geloven en duurzaam leven – hoe goed ook beredeneerd – het lijkt niet meer te ‘hechten’. Soms wordt het met geweld op elkaar gespijkerd met moralisme en ethische betogen... maar het wil niet overtuigen, het brengt geen verandering. Dat wat het zou moeten binden is er uit weg gevallen: de allesbepalende band aan een Schepper.

De situatie roept verschillende reacties op. Ik noem er twee (er zijn er meer). Allereerst zijn er gelovigen die de boedelscheiding accepteren: geloven gaat over de ziel, geloven gaat over later, de hemel en ons heil. Het is een hele oude scheiding. Waarom zou je je in de kerk druk maken over een wereld die kapot gaat of een samenleving die uiteen valt? ‘Hier beneden is het niet’ – we richten ons op boven en op later. Het lijkt mij te gemakkelijk! Het lijkt op een vlucht – kop in het zand, of liever: kop in de hemel...

Een andere reactie zie je meer buiten de kerk zich voltrekken. Ik noem het maar: herstel van het heidendom. Er ontstaat een nieuwe gevoeligheid voor de mysterieuze kant van de schepping. Steeds vaker horen we van Wicca, van nieuwe heksen – dit keer geen oude vrouwen met kromme neuzen, maar jonge mannen en vrouwen die vol respect spreken over moeder aarde en druk in de weer zijn met kruiden en magische rituelen. Opnieuw wordt de natuur goddelijk. En inderdaad brengt deze benadering weer eenheid in het leven – dat is het aantrekkelijke ervan

Ik geef toe, ik schets slechts twee uitersten. Maar het laat wel zien tussen welke vuren we staan in de kerk, denk ik: enerzijds de *godloze wereld* die geen hart meer heeft, waarin we vervreemd zijn van elkaar, van de natuur, van onszelf en van God, en aan de andere kant de *vergoddelijkte natuur* waar oude profeten ons al bij vandaan riepen: Onze hulp is van de Heer, die het alles maakte!

En intussen zitten we met twee dingen die we niet zomaar veranderen:

1. De tijdgeest: de versnippering, de vervreemding zit diep in onze ziel. Je kunt het betreuren, er hartgrondig mee oneens zijn, het zit in ons allemaal!

2. De gevolgen van deze vervreemding: een aarde die wankelt en zucht, opwarming, zeespiegelstijging, klimaatverandering, honger, uitbuiting, voedseloorlogen, de Codex Alimentarius... De problemen zijn zo groot, daar kunnen we niets meer aan doen als kleine minderheid.

Wat nu?

Een paar weken geleden lasen we in de kerk het verhaal van Abraham die met God over het lot van Sodom onderhandelt. Het lijkt een spel van prijzen en bieden... maar wie goed leest ziet dat het gaat om de rechtvaardigen. Tien rechtvaardigen zouden genoeg invloed hebben gehad om het lot van Sodom te keren – zo groot is de kracht van hen die met alles wat in hen is het Koninkrijk van God zoeken! We hoeven niet te zoeken naar numeriek overwicht of politieke invloed. C.S. Lewis roept in een van zijn boeken het beeld op van de aarde als een planeet die bezet is door kwade machten. Maar her en der op aarde zijn er verzetshaarden – groepen partizanen / ‘de tien van Sodom’ – die zich niet neerleggen bij het kwaad, maar kleine stukjes aarde bevrijden. Dat is een beeld dat me aanspreekt: de kerk als een klein stukje aarde dat bevrijd is.

U begrijpt na het voorgaande dat ik me niet zal uitputten in ‘u moet dit’ en ‘u mag dat niet’. Uiteindelijk weten we het allemaal heel goed wat goed is voor de aarde is en wat niet. Het probleem is dat het niet wil lukken, dat het ons niet werkelijk in beweging zet. *Het hecht niet!* Naar mijn stellige overtuiging heeft dat te maken met die vervreemding, die scheiding van het leven in partjes. Dat zit in ons hoofd, in ons hart, in onze genen: wij zijn de eenheid en de eenvoud kwijt.

Ik heb geen recept, maar ik zie wel een richting. In de kerk gaat het immers over God en over het Koninkrijk van God. ‘Koninkrijk van God’ is niets anders dan een leven waarin in alles God koning is. ‘Koninkrijk van God’ is dus het herstel van de eenheid, omdat God ‘vanzelfsprekend’ overal zichtbaar is. Dat Koninkrijk, zegt Jezus moeten wij niet prediken en ook niet oprichten. Nee, dat Koninkrijk moeten wij *zoeken*, met alles wat in ons is. Ik vertaal dat vandaag zo: wij mogen weer zoeken naar de eenheid en de eenvoud.

Een droom

Hoe? Mag ik afsluiten met een droom? Misschien denkt u dat ik dan vlucht voor de vraag, maar het is alles wat ik heb. Toch is een droom geen vlucht. Wie iets in de verte ziet, die zet een stap om beter te zien, en dan nog een stap... Wie een visie heeft gaat als vanzelf op weg.

Hier is mijn droom: ik zie een kerk in een dorp, in een stad, die altijd open is. Waar mensen op elke tijdstip van de dag terecht kunnen, voor een gebed, een kaarsje, een moment van bezinning. Of voor een gesprek, even aandacht, even aanspraak. Ik zie een kerk die op die manier midden in het leven, midden in deze tijd staat. Er zijn mensen die daar altijd zijn – of omdat ze zich dat kunnen permitteren, of omdat de kerk ze daarvoor heeft vrijgesteld. Zij vertegenwoordigen de aanwezigheid van de kerk midden in het leven en geven gestalte aan het ochtend- en avondgebed. God temidden van het dagelijkse leven.

Rondom (of in de buurt van) de kerk zie ik... *een tuin*, een weelderige hof. Bloemen, fruit, kruiden en groenten. Iedereen die er tijd voor kan vrij maken draagt bij en werkt met aandacht en toewijding. De opbrengst van de tuin wordt verdeeld onder de gemeente en aangereikt aan wie het goed gebruiken kan. Elke week wordt in de dienst gedankt en gebeden voor deze tuin en door de week vinden ontmoetingen, gesprekken en zelfs vergaderingen plaats op de terrassen of tuinkamers in de hof. Het is een hof waarvan mensen gaan houden, die ze gaan koesteren en waarin ze elkaar en God weer kunnen ontmoeten. Ik verwacht, nee ik hoop, of beter: ik verlang ernaar dat zo'n tuin, zo'n '*kerkhof*', de liefde en de verbondenheid met de Schepper kan herstellen... met alle heilzame gevolgen van dien.

Ik heb gezegd.

Boele P. Ytsma
www.zoekendgeloven.nl